

Institutionum

De generali abolitione

Cesta a solo p̄ncipe indulget ut. ff. ad turp. satis dici.

Ut infra certum temp⁹ criminalis questio terminet

In accusatiōē p̄ficiēda certū tps. i. biennū statū ē. j. e. l. vi. fall. in certus ea
sibus no. s. de iudi. l. p̄perandū. et in anē. vt cle. ap. ppri. epi. h pe.

Ad senatus consultum turpilianum

De hoc dici. ff. e. ti.

De calumniatoribus

De hoc. ff. e. ti. dixi

De penis

De hoc. ff. e. ti. dixi

He sine iussu principib⁹ certis

iudicibus lieeat confiscare

Inter ceteras penas una est p̄fiscatio: q̄ cuilibet iudici imponere nō licet: nisi
qui habet merū imperiū. ff. de iur. o. iudi. l. iij. et de offi. p̄fisi. l. illicitas. h̄q vniū
uersas: et hoc q̄ p̄fiscatio sit ex p̄sequētia pena. i. ii. i. l. iij. et. iij. Sed q̄n p̄fiscatio
sit p̄ncipaliter: vt ppter incestas nuptias: et sic q̄r est ordinaria pena sit atuta per
legem: aquilbet magistrat⁹ de ea cognoscere pot̄ etiam municipalis.

De bonis proscriptorum seu damnatorum

Dixi. ff. e. ti.

De bonis eorum qui mortem sibi cōscierūt

De hoc. ff. e. ti. dixi

De sententiam passis et restitutis

Quia cōdemnati per sententiā: q̄nq̄ ex indulgentia p̄ncipis restitutur abo
de hoc dixi. satis. ff. e. ti. l.

Vinis Justiniani codicis

Sequuntur rubrice Voluminis et primo institutionum

Volumen ut etiam supra tradidim⁹
a cōvolutiōē et collectiōē variorū librorū nomen sumpsit: eo q̄
in se institutoes impialias: p̄stitutoes antenticoz. tres libros Volumen
codicis p̄stuetudines feudoz cōtineat. Hā dicit Sulpian⁹.
Si enim centū libri sunt legati: centū volumina ei dabit⁹. Et po
nēs volumē p̄ libro integro: vt totus homeri liber in q̄dragī
ta octo libros p̄trit: p̄ uno volumine accipiendū sit. Sic et Cicerō: sic Gellius: et
alijs fere oēs: licet Quidi⁹ p̄tē opis volumē dixerit: cu ait Sunt mihi mutate ter
q̄nq̄ volumina forme rē. Et Plini⁹ de libris sui auiculi loquēs ait libros tres i Quidius
sex volumina. ppter amplitudinē dimitit Volumē vero vel a volo deductū est: eo q̄ vol
ui apud antiquos p̄suenerūt: vt duo cesaris anticatores Simii modo bebiſ: le
gē suā volueret: et greci missam luam: hoc tpe p̄suenerūt.

Liber

I

Institutiones

Facta codicis p̄ma cōpositōe. liber institutionū cōpilat⁹ est vt. L. de ve. iur⁹ enn. l. ij. h̄ oia igit. ⁊ h̄ sed cū p̄ sperimus: an eiudē. L. cōmedatōem. ⁊ sc̄bz ei⁹ editōem. Mā cū p̄cipit fieri editōem sc̄bam: facit mentōem institutionū iā cōposit⁹ taz. vt. L. de emen. iusti. co. ibi. vt vndiq̄ nō soli. ⁊c. Et pfectis libris digesto rū videbat pleriq̄ nibil am̄ sup iuris cōpositōe tractanciū. Immo iustiniano imputandū: q̄ armoz vsu relicto: legib⁹ ⁊ scolasticis disciplinis opam dabat: cū imperator Gordianus dicat: milites arma scire debere nō leges. L. de iure delib. l. vi. in pn. Imperator aut ad hec: defensioem sui ⁊ excusatōem excusatiōelg rationem assignando elegantissime r̄endet: vt in pn. hui⁹ pb. Cōnotatis: aut viris illi stirbus tribuniano: theophiloz doctotheo: mādauit eis vt cōponerēt instōes: ⁊ i quattuor libros iussit p̄tiri: vt sint toti⁹ legitime scientie p̄ma cunabula ⁊ elemen ta: quib⁹ iuuenes sustulti possint grauiora ⁊ pfectiora legū scita sustentare. L. de ve. iur. e. l. ij. h̄ sed cū. ⁊. j. de ius. ⁊ iur. his ergo Et p̄cīt liber institutionū quasi instructionū: q̄ in his p̄mis p̄cepti pueri institūtiū et instrūtiū: vt possint p̄ci p̄re maiora iura: ⁊ ad iuris archana valeant ascendere: et ingredi ad legū p̄ netra iā qua ppter hic liber bene introducto: iis potuit appellari: ius a iud verbum iuri ciuili vistum fuisse cōgruentus

De iusticia et iure

De hoc. ff. e. ti.

De iure naturali gentium et ciuili

De hoc. ff. de ius. ⁊ iur.

De iure personarum

Dixi. ff. de sta. ho.

De ingenuis

Dixi. ff. de sta. ho. ⁊ L. e.

De libertinis

De hoc dixi. ff. qui ⁊ a quibus ma-

De lege fussia canina tollenda

De hoc. L. e. ti.

De his qui sui vel alieni iuris sunt

De hoc. ff. e. ti. dixi

De patria potestate

De hoc. L. e. ti. dixi

De nuptijs

Dixi. ff. de ritu. nup. ⁊. L. e.

De adoptionibus

De hoc. ff. e. ti. dixi

Quibus modis ius patrie potestatis soluitur

Tribus modis patria potestas soluitur: sc̄z morte naturali vel ciuili. Itē dig-
nitate Itē emancipatōe: ⁊ que sint dignitates soluentes patria potestatem colle-
gitur. L. de decur. l. vi. ⁊ in aut. cōstitutio que de dīg. h̄. pe.

De tutelis

Patria p̄tis
soluit

I Institutionum

De hoc. ff. e. ii.

De his qui dari tutores testamento possunt

De hoc. ff. de testa. tu. r. L. e.

De legitima agnatorum tutela

De hoc. ff. de legit. tu. r. L. e.

De capitis diminutione

De hoc. ff. e. ii. dixi

De legitima patronorum tutela

Tutela patronorū deferit patronis circa psonas impuberū libertorum: ex sensu Tu. p. fonoꝝ. tenia tñ: non ex verbis legis. viii. tab.

De legitima parentum tutela

Cpater emancipans filium impuberem legitimam eius tutelam nanciscitur: Parentū tu-
diente legis. viii. tab. et ex regula que dicit: quo hereditas redit eo et tutela re-
dire solet.

De fiduciaria tutela

Mortuo patre: frates emancipati impuberes: fiduciarij vel legittimi eius Fiduciaria tu-
tore efficiuntur: propter fraternalm fidem vel confidentiam: que in eis maior p. - tela
sumitur: q. in extraneis.

De attiliano tute et eo qui ex lege iulia et ticia dabatur

De hoc dixi. ff. de tu. r. cu. datis ab his

De auctoritate tutorum

Dixi. ff. e. r. L. de anc. p. stan.

DQuibus modis tutela finitur

De hoc dixi. L. qñ tu. vel. cura. esse. des.

De curatoribus

Sicu impuberibꝫ puidet p. tutores: ita puidet puberibꝫ et adultis p. curato-
res. r. e. in p. nam licet puberes effecti sunt: adhuc tamē in ea etate sunt vt rebꝫ Curato-
rii supelle nequeant. de his aliquid. L. qni. pe. iii. r. de cur. fur.

De satisfactione tutorum vel curatorum

De hoc dixi. ff. de admi. tu.

De excusatione tutorum vel curatorum

De hoc. ff. e. ii. dixi

De suspectis tutoribus

De hoc. ff. e. ii. dixi

Liber secundus

DDe rerum diuisione

Shoc dixi. ff. e. ii. r. f. de acqui. re. do.

DDe rebus corporalibus et incorporalibus

Corporales res sunt que sui natura possunt tangi vt homo: lapis. r. c. Incor-
porales sunt que tangi non possunt vt sunt omnia ea q. in iure possunt id est que in
sua diuisione habet hoc vocabulū ins: vt ē hereditas: obligatio: actio. r. c. hinc
Lucretius Tangere em̄ et tangi nisi corpus nulla potest res.

Corporales res
Incorporales
Lucretius

Liber

II

De seruitutibus

Dixi. ff. e. ti.

De usufructu

De hoc. ff. e. ti. dixi

De usu et habitatione

De hoc. ff. e. ti. dixi

De usucapione et longit emporis prescriptione

De hoc dixi. ff. e. ti. et L. e.

De donationibus

De hoc. ff. e. ti. dixi.

Quibus alienare licet vel non

Versus

Octo sunt psonae vel res q̄ alienare possunt res: licet non sint dñi eiusdem que cōtinētur his versibus. Iudex: prelatus: tutor: cum flumine: cesar. Creditor: et seruus: procurator: non sua tradunt. de q̄bus glo. infra. h. i. in. v. alienare. Et in quinq; casibus etiā dominus nō alienat. vñ hereticus: mulier: i. esc: minor: et curialis. Casibus his qui quis p̄n dare iura verant rem. vt ibi.

Per quas personas nobis acquiritur

De hoc dixi. L. e. ti.

De testamentis ordinandis

De hoc dixi. ff. e. ti.

De militari testamento

Dixi. ff. e. ti.

Quibus non est permisum facere testamentum

Dixi. ff. de testa.

De exhereditatione liberorum

Dixi. ff. de libe. et postb.

De heredibus instituendis

Dixi. ff. e. ti.

De vulgari substitutoe Et de pupillari substitutoe

Dixi. ff. e. ti.

Quibus modis testamenta inserventur

Dixi. ff. de iniis. rup. tel.

De inosficiose testamento

Dixi. ff. e. ti.

De heredium qualitate et differentia

De hoc dixi. ff. de acqui. here.

De legatis

Dixi. ff. e. i. ii. et iii.

De ademptione legatorum et translatione

Dixi. ff. de admen. lega.

De lege falcidia

Dixi. ff. e. ti.

Institutionum

De fideicommissis hereditatibus

Dixi. ff. ad trebell.

De singulis rebus per si dei commissum relicitis

De hoc dixi. ff. de le. iij.

De codicillis

Dixi. ff. de iure codicil.

Liber Tertius

Do **D**e hereditatibus q ab intestato deferuntur
E hoc dixi. ff. si tab. tes. unille. exta. r. ti. se. r in bo.
pos. ser. r de suis. r leg. here.

De legitima agnatorum successione

Dixi in ti. pr. alle. specialiter in ti. vnde. legit. r vnde ag.

Co **D**e senatusconsulto tertuliano Et de sena
tusconsulto orficiano

Dixi. ff. ad tertulli. r. L. ad orf.

De successione cognatorum

Dixi. ff. vnde cog.

De gradibus cognitionum

Dixi. ff. e.

Deservili cognitione

Quidam non habent hic rubricā fm. ppla. r Azo. Et est sciendū q servilis
cognitione de iure ciuii vel etiam ptorio quod naturale equitatem sequebat: nun
quā cōputabat quantū ad successiōē interim q̄ imminet ēi vinculū servitutis.
v. L. cōia de m. l. seruus r de suis r leg. l. ex libera. nisi in casib⁹ no. L. de cō
munia de manu. Ad p̄blicitēm aut nuptiar⁹ seruiles cognatiōē bene cōputant
vt. s. de nup. s. illud r. ff. de ritu. nup. l. adoptiūs. s. seruiles.

Servilis cog.

De successione libertorum

Dixi. ff. de iure pa. r de bo. liber.

De assignatione libertorum

Dixi. ff. e.

De bonorum possessionibus

Dixi. ff. e. ti. cum multis. sc.

De acquisitione per arrogationem

Nec dum de iure ciuii vel pretorio succedit in vniuersum ius defuncti. Sed
etiam aliquando in ius viuentis. vt per arrogatiōē. que consensu duorum fit scz
arrogantis r arrogati: r olim succedebat diuersimode. hodie aut sicut circa natu
rales r legitimos parentes acquisitione coartata est ad vsumfructū tantū in rebus
aduenticiis: ita et in huiusmodi arrogationibus erit seruandum donec viuit ar
rogatus Nam eo mortuo dominii pleno iure transit ad arrogatorem. nisi supsint
alii persone q̄ arrogatorē antecedat ut no. j. e. s. vi. r c. de adop. s. cū autem

Arrogatio

De eo cui libertatis causa bona abiiciuntur

Certū ea non adita hereditate ex testamento: que in eo relicta sunt nō valere Constitutio di
ui Marci

Liber

I

Edūcere bona ē de fidei con. l.ca. r.l. ex testam̄to: ē dōstitutio tñ dñi marci quodā spēlitiure
inbuenit libertatib⁹ s̄c p adiectiōez bonor⁹. Et ē adūcere bona alicui applicare
vel dare bona eo pacto vi creditorib⁹ et libertatib⁹ saufaciates hoc. i.e. lati⁹

De successionibus sublatis q̄ siebat p bonorum venditiones et ex Senatuscōsulto claudiano

Sena, p.clau: **O**lim due alie successiones p vniuersitatē vigebāt ex senatuscōsul.clau. pmo
cū debitor in solutiōe cessabat et solenniter ptra eum pponebat actio: et ipē neq̄
veniebat neq̄ soluebat: succedebat c̄ creditor in omnib⁹ tanquā mortuo etiam si
debitor reliquist heredem. et licebat c̄ oīa vendere. de hoc. **L**, de bo.auc.ius
di. pos. De secunda successiōe dixi. **L**, desena:cō.clau.

De obligationibus De hoc dixi. ff. de sc. r. ob.

Quibus modis recontrahitur obligatio

Obligatio quinq̄ modis p̄trabitur re. id interuentu rei. ut in mutuo. in debi
to. cōmodato. deposito. pignore. de quibus. ff. in p̄pri. n. dixi

De verborum obligatione

Dixi. ff. e. ti.

De duobus reis stipulādi et promittendi

Dixi. ff. e. ii.

De stipulatione seruorum

Dixi. ff. e. ii.

De diuisione stipulationum

Dixi. ff. de preto. stip.

De inutilibus stipulationibus

De hoc. L. e. ti. dixi.

De fideiussoribus

Dixi. ff. e. ii.

De litterarum obligatione

De hoc. L. de non. nu. pec. dixi.

De obligationibus que cōtrahuntur consensu

Obligationes ex cōsensiū
ex cōsensiū **S**ex sūt obligationes iuris gentiū q̄ solo p̄sensu p̄trahunt ut emptio: locatio: cō
ductio: societas: mandatū. Et dicunt p̄trabi p̄sensu: qz neq̄ scriptura est hic ne
cessaria: neq̄ p̄ntia exigit: nec exigit interuentus alicui⁹ rei. Sed sufficit h̄cos
qui negotia gerūt p̄sensu p̄ servet q̄ nunciū: vel per epistolam:

De emptione et venditione

Dixi. ff. de contra. emp.

De locatione et conductione

Dixi. ff. locati

De societatibus

Dixi. ff. p̄o socio

De mandati

Dixi. ff. mandati.

Institutionum

De obligationibus que ex quasi cōtractu nascuntur

Hanc obligationū sunt sex. puta: negotiorū gestorū. ruteles: cōmuni dñi. famis
illeber. Itē actio ex testimoniō: et peditio indebitū: de qb^o in p̄prijs locis vixit.

Per quas personas nobis obligatio acquiritur

Ceteras quas psonas nobis acquirit rerū dominii. s. dixit. hic dicit qualiter &
eadem personas nobis obligatio et actio queritur.

Quibus modis tollitur obligatio

De hoc. s. de solu. dixi. et de noua. et de accepto.

Liber Quartus

De obligationibus que ex delicto nascuntur

Et hoc dixi. s. de prīua. delict. et de fur.

De vi bonorum raptorum

De hoc. s. e. ti. et. L. e.

De lege aquilia

De hoc. s. e. u. dixi.

De iniuriis

Dixi. s. e. ti.

De obligationibus que ex quasi delicto nascuntur

Demonstrat quatuor actes i sacru: q̄ oēs in genere p̄nit dici vna. quia ex quasi ma
leficio ore. pma est de ea q̄ p̄tra iudicē cōpetit de q̄ dixi. L. si index litēsuā . fe.
Itē de ea q̄ p̄ dicto et effuso dat. de qua dixi. s. de his qui delict. vel efflu. Itē
de ea q̄ cōpetit ob hoc q̄ aliqd est appēsum qd si caderet posset nocere de q̄ dixi
s. d. delict. et ei. Itē de ea q̄ p̄tra nau. cau. sta. vel nautas. p̄ amissis eoz quoq̄ oga vnu
tur de qua dixi. s. nau. cau. sta. et. s. fur. aduersus nau. cau: stab.

De actionibus

Dixi. s. de act. et obl.

Quod cum eo qui in aliena potestate
est negocium gestum esse dicitur

De hoc dixi. s. e. ti.

De noxalibus actionibus

Dixi. s. e. ti.

Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur

Dixi. s. e. ti.

De his per quos agere possumus

De hoc dixi. s. de procura

De satisfactionibus

De hoc dixi. s. qui satis. cog. et. L. de satisdando.

De perpetuis et temporalibus actionibus
et qui in heredes et ad heredes transeunt

Liber

VII

Pretorie' pes
De hoc aliquid. s. de act. et ob. dixi. Nam pretorie penales non durat nisi per annum excep. actione furti manifesti que tantum durat quantum alie civiles. Idez de pretoriis rei psecutorijs de quo. i. per glo. se. de secunda parte rubri dixi. Et ut actio. ab here. et contra.

De exceptionibus. Et replicationibus

Dixi de hoc. s. de excep.

De interdictis

Dixi. s. e. ti.

De pena temere litigantium

Penit calū.
Molures pene in specie sunt eoz qui temere cās suscipiunt et litigant. Si tres possunt tradi in genere scilicet corporalis et pecuniaris: et fame. corporalis impo nis calumnioribus ad similitudinem supplicij ut. s. de calū. dixi. Item et tergiversa. et parvica. ut dixi. s. ad turp. Infamie pena imponit lata diffinitua sentētia in acto furti. vi bo. rap. iniuriaz. de dolo. sepul. vio. expil. heredi. et si. i.e. Ex quibusdā: pecuniaria pena imponit. liberis et libertis vocantibus sine via parentes vel patronos in ius ut dixi. s. de ius vo. Item victo imponit pena circa viatica et litis sumpt. ut. s. de iudi. l. eu quē temere. et in. c. calūni. depe.

De officio iudicis

Officiū iudicis
Index debet iudicare fin ius scriptū vel consuetudinarium. et sententia suam fin naturam actionis pposito ferre. Quomodo autē in qualibet actio se index habebit. hic tractatur.

De publicis iudicijis

De hoc dixi. s. e. ti.

Finis institutionum. Sequuntur Autentica.

In nomine domini nostri iesu christi. Liber constitutionum nouellarum autentico rum; collatio prima.

Autenticoz

Autor
Virgilius

Seneca

Oclare hic liber vocetur autenticoz
rū: possum⁹ dicere q̄ sit de arbitrarijs p̄ncipis de quib⁹ nō cogimur reddere ratōes ut in. l. non oīm. s. de leg⁹ et in. c. si q̄n de rescrip. vel sicut poetas ceterosq̄ oper. cōditores autores vocamus. Et illū qui egit bellū: aut pacē facit auctōe pacis: et bellī dicimus. Vir. i. geor. Et te maxim⁹ orbis. Auctōe fruḡ maliores nr̄i nullā ne p̄inatā quidē rem agere semīas sine auctōe voluerūt id est homīe in quo est ius potestas et dignitas: hinc et pupillorū tutores auctōres dicimus insti. de auctōri. tu. et L. de auct. pres. Et auctōres sentētia appellamus quoz cōslū secuti sumus: hinc et auctoritatē et auctoramentū. Sene. in lib. xij. epist. Nullū sine auctoramento malū est: hinc et autentico dicit ius magne potestatis et dignitatis: quales sunt cōstitutōes hui⁹ libri: que sicut nouiores sunt et